

Murvai-Bőke Gabriella

„A magyar művészet töretlen lelkű apostola”. id. Ábrányi Kornél emlékezete a 20. század elején

Bibliográfiai adatok:

Szerző: Murvai-Bőke Gabriella

Cím: „A magyar művészet töretlen lelkű apostola”. id. Ábrányi Kornél emlékezete a 20. század elején

Kiadás adatai: Budapest: Zenetudományi Intézet, Magyar Zenetörténeti Osztály, 2022

Publikálás dátuma: 2022. december 22.

DOI-azonosító: 10.23714/mzo.001

DOI-hivatkozás: <https://doi.org/10.23714/mzo.025>

Licenc: Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0)

Verzió: 1.0

MURVAI-BŐKE GABRIELLA

„A MAGYAR MŰVÉSZET TÖRETLEN LELKŰ APOSTOLA”. ID. ÁBRÁNYI KORNÉL EMLÉKEZETE A 20. SZÁZAD ELEJÉN

A BTK Zenetudományi Intézet Magyar Zenetörténet Osztály által rendezett „Magyarország zenetörténete a 19. században” című konferencián (2022. december 19.) elhangzott előadás írásos változata.

„Ki ne ismerné az irodalom és zeneművészet e kimagasló alakját?! Ki ne tudná, hogy a szépért és nemesért való küzdelemben Ábrányit mindig ott találjuk az elsők sorában!” – írta 1897-ben Falk Miksa az *Ország-Világ* hasábjain a hetvenöt éves mester, Ábrányi működésének ötvenedik jubileumi ünnepe alkalmából.¹ A XIX. század magyar zenetörténetéről szóló könyvek, tanulmányok és cikkek ezzel szemben mégis mintegy szürke emnenciásként említik Ábrányit a 20. században, ahogyan Szőnyiné Szerző Katalin is utal rá.² A 19. század magyar romantikus zenéje című könyvében csupán Szabolcsi Bence emlékezik Ábrányira, mint a múlt század zenéjének meghatározó vezéralakjára, vázlatos, ámde hiteles képet festve róla. A korabeli beszámolók és az utókor írásai közt feszülő ellentét is rámutat arra, hogy Ábrányi Kornél emlékezete az évek során jelentős változáson ment keresztül. Jubileumi ünnepe 1897-ben, majd hat évvel későbbi halála és 1922-ben születésének centenáriuma lehetőséget teremtene arra, hogy megvizsgáljuk hogyan alakult a magyar zeneéletet közel fél évszázadon át meghatározó zenei író, zeneszerző és zenepedagógus emlékezete a 20. század elején, hogyan őrizte meg emlékét az utókor. Ábrányi Kornélra emlékezve előadásomban a hazai szerepének és jelentőségének alakulását tekintem át, amely korunk Ábrányi-képét is meghatározza.

A kultúránk szerves része az emlékezés. A múlt eseményeit történetekbe rendezzük, értelmezzük, jelentésekkel látjuk el és ahogyan a kisebb közösségekre jellemző a személyes történet kialakítása, úgy a nagyobb közösség is kialakít egy kollektív emlékezetet, amelynek identitásképző szerepe is van. A kommunikatív emlékezet jellemzően egy nemzedék emlékezetéhez tartozik, és a közelmúltra vonatkozó emléket öleli fel, míg a kulturális emlékezet a múlt szilárd pontjaira irányul és a rítusok, ünnepek által teszi jelenlővé a múltat.³ Az ünnepek jelentős részének tartalmilag is a lényegéhez tartozik az

1 Fk., „Idősb Ábrányi Kornél”, *Ország-világ*, 18/21 (1897.05.23): 1.

2 Szőnyiné Szerző Katalin, „Tizenhét szemelvény a zenészet lapok (1860–1876) és Erkel Ferenc kapcsolatának történetéből”, *Parlando* (2018)

3 Jan Assmann, *A kulturális emlékezet - Írás, emlékezés és politikai identitás a korai magaskultúrákban*, (Budapest, Atlantisz, 2018): 51.

emlékezés szándéka, amint azt Ábrányi Kornél ötvenéves írói és zeneszerzői jubileuma is példázza.

A budapesti hírlapok, amelyek az eseményről megemlékeztek, a *Zenelap*, az *Ország-Világ*, a *Budapesti Hírlap* és a *Magyar Szalon* egybehangzóan méltatták a magyar zenei élet egyik kiváló alakját, és a nemzeti zene legbuzgóbb előharcosaként emlékeztek a még élő idős zeneszerzőre, „aki tollával küzd a művészeti eszmények megvalósításáért s dalaival példát szolgáltat a kortársaknak s a jövő nemzedéknek.”⁴ Ábrányi méltatása és művének továbbörökítése mellett a korszak lezárásának szándéka is érezhető, amikor a magyar szalon publicistája az ünnep kapcsán a kor szokatlan lelkesedésére hívja fel a figyelmet, és a cikk zárásaként a jövőbe tekintve várja Ábrányi erős, magyar érzésű utódát: „S ha valaha elérkezik egy ilyen talentum, csak ott fogja kezdhetni a fejlesztés munkáját, ahol Ábrányi elhagyta. S ez léssen örökre [Ábrányi] legnagyobb dicsősége.”⁵ A kanonizációs célokat is szolgáló ünnep előkészítéséről a korabeli sajtóban legkorábban 1897 februárjában olvashatunk, amikor a Petőfi-társaság ülésén Ábrányi megünnepléséről és dísztaggá avatásáról dönt. A Petőfi-társaság mellett, amely a 19. századi egyesületektől és köröktől eltérően nemcsak a szépliteratúra ápolásában, hanem a kézzelfogható tárgyi, művészeti, kézírati anyagok összegyűjtésében határozta meg célját a *Zenelap* írói is tevékenyen részt vettek az ünnep előkészítésében.⁶ Sűrű és lelkes beszámolóival kiváltképp Sággh József, a *zenelap* szerkesztője és írója készítette elő mestere és apósa jubileumát. A sajtóbeszámolók és tervezetek ellenére mégis olybá tűnik, hogy az emlékezés kereteit, munkásságának összegzését maga id. Ábrányi Kornél teremtette meg 1896-ban *Életemből és emlékeimből. A történelem, irodalom és művészet köréből* címmel egy évvel később publikált nagyszabású visszaemlékezésével.

„Mikor az elmúlt 1896-iki milléniumi év a végéhez közeledett, s hosszú életem hányatott múltján végigtekintettem: az is eszembe jutott, hogy a rákövetkező — vagyis e folyó — évben épen félszázados évfordulója lesz annak, hogy az irodalom és művészet terén, a nyilvánossággal szövetséget kötöttem. Azóta megszakítás nélkül hol az egyik, hol a másiknak a mesgyéjén belül, csekély erőm és tehetségem szerint, mint köznapszámos én is igyekeztem a hazai közművelődés épületfalaihoz a porszemeket hordani.”⁷

A kettős évforduló mellett Ábrányi utószavában megjelenik a veszteség, a korszakváltás gondolata is, visszaemlékezésének főszereplői elhunyt kortársai. A múlt társadalmi jelentőségének megnövekedése egy jellemző magyarázat szerint abból ered, hogy a jelen bizonytalanságából fakadóan a múlt felé fordulás, a múlt megőrzésének ígérete olyan fogódzókkel kecsegtet, amelyek segítségével az egyén és a közösség képes állandóságra szert tenni, cselekedni és döntéseket hozni. Ábrányi úgy fogalmazott, megindokolva visszatekintését hogy

4 N.N., „Idősb Ábrányi Kornél – Ötvenéves jubileum”, *Magyar Szalon*, (1897. augusztus-szeptember): 60–64

5 I.h.

6 Benkő Andrea–Kalla Zsuzsa, „A Petőfi társaság és a Petőfi ház”, In: *Petőfi Irodalmi Múzeum évtizedei. A Petőfi Irodalmi Múzeum könyvei* (11), (Budapest, PIM, 2000): 13–16.

7 Ábrányi Kornél, *Életemből és emlékeimből. A történelem, irodalom és művészet köréből*, (Budapest, Franklin-társulat, 1897): 365–366.

„A nagy idők élő tanúinak a sora immár minden évben rohamosan megfogyatkozik, s nagyon kevés már a száma azoknak, akik 50—60 év eseményei és alakulásaira precíze vissza tudnak emlékezni. [...] Éltem alkonyán tehát több, eléggé még meg nem világított történelmi dologra — mint élő tanú — visszaemlékezni és sok irodalmi és művészeti eszmét, kérdést és ténykedést kellő világitásba helyezni, csakis ez a cél vezetett e munka közzétételében.”⁸

A jubileum, habár az ünnepelt jelenlétében zajlott, a kulturális emlékezet szerint értelmezhető, és a század végére már jól bevált és rögzült évfordulós megemlékezések mintáit követte: a Petőfi-társaság hivatalos köszöntését, Ábrányi ünnepi beszéde-, a jelenlévők gratulációja majd az ünnepelt életművéből összeállított zenés műsor kísérte.⁹ Az esemény előkészítése, a Vigadó, mint a reprezentatív, szimbolikus helyszín megválasztása, és az összegyűlt ünneplő tömeg részletes leírása mind a kultuszteremtés részének tekinthető. A *Pesti Hírlap* a magyar zene nesztorának ünneplői között a közélet legfontosabb személyeinek jelenlétéről is részletesen beszámolt, „Wlassics Gyula kultuszminiszter, az alpolgármesterek, az ünnepelt családja, a Zeneakadémia igazgatója Mihalovich Ödön, Káldy Gyula, Hubay Jenő, a petőfi társaság alelnöke, Bartók Lajost és még számos érdemes tagja tiszteletét tette Ábrányi előtt.”¹⁰ A leírásokból is nyilvánvaló szertartásos keretek a társadalmi viszonyok erős hierarchizáltságát sugallja: a felharsanó trombitaszó és dobpergés, majd a Petőfi-társaság vezetői karján az ünnepelt belépte, amit a közönség percenkig tartó tapsal és éljenzéssel fogadott. De miként emlékeztek e leírások, a kései kortársak életében Ábrányi Kornélra? Személyét nem leegyszerűsítve értékelték, csupán zeneszerzőként, zenei íróként, vagy zenepedagógusként, ám az ünnepségen Ábrányi önmaga jellemzésére használt hasonlata, miszerint vihartól megtört tölgyként áll az újkorban, illetve a kortárs publicisták Ábrányi-képei egybecsengenek Visszaemlékezéseinek *Budapesti Hírlap*ban közölt recenziójával, amelyben a szerző Ábrányi zenei érdemei mellett elsősorban a forradalom és az azt követő elnyomás jelképének tekintette. E cikkek alapján a magyar kultúra építésén dolgozó fáradhatatlan harcos rajzolódik ki a sajtóhíradásokból, a küzdelem metaforája gyakran megjelenik a nemzeti szellem érdekében tett zeneéleti szervezőmunkáját hangsúlyozva. Ábrányi a nemzeti zene oltárán tett áldozatának és kapcsolati rendszerének hangsúlyozását a 19. század végén a kultuszképzés nyomaiként értelmezhetjük. Bár pedagógiai munkásságára az említett beszámolók nem tértek ki, a megjelent intézmények jelezték a zeneélet terén végzett tevékenységét: a Zeneszerzők Egyesülete, a Népszínház, Operaház, Balettegyesület, Filharmóniai társulat és a dalárdák mellett legnagyobb számban a zenei oktatási intézmények képviseltették magukat, az Országos Zeneakadémia, a Nemzeti Zenede, a Magyar Zeneiskola, a Siposféle magán zeneakadémia és az Újpesti Konzervatórium.¹¹ Ábrányi zeneszerzői kvalitásai az ünnepség második felében kerültek méltatásra reprezentatív műveinek előadásával,

8 I.h.

9 A hazai kultuszkutatásról elsősorban az irodalom kapcsán írtak, lásd: Dávidházi Péter, *Isten másodszüllöttje: A magyar Shakespeare-kultusz természetrajza* (Budapest: Gondolat Kiadó, 1989) mellett a Petőfi Irodalmi Múzeum kötetei fontos esettanulmányokat tartalmaznak: Kalla Zsuzsa, szerk., *Kegelet és irodalom: Kultusz történeti tanulmányok*, A Petőfi Irodalmi Múzeum könyvei 7 (Budapest: Petőfi Irodalmi Múzeum, 1997) és Kalla Zsuzsa, szerk., *Az irodalom ünnepei: Kultusz történeti tanulmányok*, A Petőfi Irodalmi Múzeum könyvei 9 (Budapest: Petőfi Irodalmi Múzeum, 2000).

10 N.N., „Idős Ábrányi Kornél jubileuma”, *Pesti Hírlap* (1897. május 24.): 3.

11 I.h.

amelyek ha csak elvétve is, de a századelő koncertműsoraiban is felbukkantak. Dalai mellett, Hubay Jenő előadásában hegedűre komponált szerenádja, majd *Rákóczi Rodostón* című melodramája hangzott el, végül a Bartók Lajos versére komponált Tenger gyöngye című férfikara zárta az esélyt a Budai dalárda előadásában.¹² Ábrányi Kornél félévszázados munkájának ünnepe az elismerés, a nevelés, továbbörökítés és a kanonizáció gesztusát is hordozták, kritikai fennhangok csak kevéssé jelentek meg a híradásokban.¹³ Csúpán a *Pesti Hírlap* ismeretlen publicistája helyezte el Ábrányit az új korszak művészetében és ha tartalmilag írása párhuzamba is állítható a korábban említett cikkekkel, kifejezőmódja újszerű fényben világította meg az agg szerzőt:

„Nem a divatos és kényelmes huszonöt éves jubileumok egyike, hanem egy emberéltre terjedő törekvések nyilvános, méltó elismerése. Ábrányiban az író és a zeneszerző szimpatikus és érdekes individualitássá olvadt össze. Voltak idők, mikor tollával mozgalmakat teremtett, mikor kritikai működése palládiuma volt a magyar muzsikának. Ma már másképp van. Id. Ábrányi Kornél közvetlen hatása művészeti viszonyainkra megszűnt, hatalmi polcát új generáció foglalta el, őt azonban büszkévé teheti a tudat, hogy ezt a generációt részben saját maga teremtette meg. Ábrányit, a zeneszerzőt is a sovínisztaságig következetes hazafisága teszi kedvessé előttünk s ez biztosít neki korszakalkotó befolyást a magyar zene történetében is. Talentuma soha sem volt nagykaliberű; kicsi formákra szorított poétikus, gyöngéd tartalommal. Az internacionális ár nyomtalanul elsodorta volna. Magyar stílusa megővta talentumát a mindennapiságtól, műveit a feledés sorsától. Magyar munkái, melyek közül a mai ünnepi hangversenyen néhány igazán gyönyörűt hallottunk. Klasszikusok, becsesek, s elkövetkezik az idő, mikor mintaképei lesznek egy stílusnak, melynek ma még csak első, szórványos nyomait látjuk. Ábrányit ma őszinte lelkesedéssel ünnepelték.”¹⁴

A kortársai szerint Ábrányi „nem törődve magas korával írt, komponált és részt vett minden közhasznú nemes társadalmi mozgalomban” ünnepe lehetőséget teremtett arra, hogy ismét a zenei közélet középpontjába kerüljön, így új könyvének fogadtatása, valamint a jubilaris emlék-zeneműveinek kiadása is nagyobb figyelmet kapott a sajtóban. Hat évvel későbbi halálának hírére az elismerés, munkája jelentőségének kiemelése egy-egy emlékezésben a pátosz olykor pedig a finom kritika jellemezte és immár országosan megemlékezve Ábrányiról, halálát a rövid híradások, az életrajzi adatokkal kiegészített beszámolók és a személyesebb hangvételű búcsúzások kísérték.¹⁵ Az emlékezet változása szempontjából kiemelt figyelmet érdemelnek a napilapok gazdag megemlékezései, illetve a családjának, feleségének és vejének írásai, akik még születésének centenáriuma idején is életben tartották Ábrányi emlékét. Ság József, Ábrányi tanítványa és veje a Zenelapban közölt több oldalas mementoijában az egész ország kultúrájának veszteségeként sirtatta a nyolcvan éves zeneszerzőt, aki „olyan volt, mint egy magyar stílusú zeneköltemény. Elejétől végig tiszta magyar, de teli a külföld óriásaitól vett s a magyar művészetbe új élet-

12 I.h.

13 Gyáni Gábor, *Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése*, (Budapest, Napvilág Kiadó, 2000), 120

14 N.N., „Id. Ábrányi Kornél Jubileuma”, *Budapesti Hírlap* 17/144. (1897. május 24.): 3.

15 Kern Aurél, „Idősb Ábrányi Kornél (1822–1903)”, *Budapesti Hírlap* XXIII/351 (1903. december 22.); N.N., „Idősb Ábrányi Kornél meghalt” *Ország-Világ* 24/52. (1903. december 27.); N.N., „Eördegh-Ábrányi”, *Pesti Hírlap* 25/394. (1903. december 21.); N.N., „Idősb Ábrányi Kornél (1822–1903)”, *Magyarország* 10/301. (1903. december 21.); N.N., „Id. Ábrányi Kornél halála”, *Magyar Nemzet* 22/304. (1903. december 22.); N.N., „Idősb Ábrányi Kornél halála”, *Miskolczi Napló* 3/291. (1903. december 22.)

erőt adott törekvésekkel.”¹⁶ A *Magyar Nemzet* szerzője hasonlóan fajmagyar alkotóként emlékezett Ábrányira, akinek hazafisága a legelőkelőbb klasszicitással párosult. Utóbbi cikk ugyanakkor már némiképp torzította is a korábban kialakult Ábrányi-képet, és az „óriási tehetségű magyar zenészt”, a külföld korszakalkotó zeneszerzőitől rettegő, a honzsenge népdaltermését féltő hazafiként láttatta.¹⁷ Az Ábrányi haláláról hírt adó írásokban minden esetben feltűnik a magyar zenei élet érdekében végzett írói és zeneszerzői tevékenysége, de ahogyan a *Budapesti Hírlap* írója meg is jegyezte, múlhatatlan alkotásai, a zeneakadémia és az országos dalszövetség Ábrányi méltatásában annyira súlyosak, hogy elviszik az elismerést tisztán zenei munkássága: a kompozíciók elől.¹⁸ A századelő írói a nagy nemzedék utolsó tagjaként tartották számon Ábrányit, akinek halála után életútja a kultuszteremtés szándékával új narrációt kapott: arisztokrata jogait fiatalon a művészet nehéz kenyerére cserélte, később pedig vagyona nagy részét is arra áldozta fel, hogy a magyar zeneéletet támogassa.

Bár a zeneéletben betöltött szerepének elismerése ekkor még nyilvánvalónak tűnik a beszámolók alapján, zeneszerzőként 1900 és 1912 között a sajtó- és a 20–21. századi archívum koncertadatbázisa szerint műveit szinte kizárólag a zeneoktatással foglalkozó intézmények játszották, míg pedagógiai munkáit – a Zeneakadémia számára 1877-ben kiadott *Zenészeti aesthetica* és *A magyar és zene sajtóságai* című könyveit a vallás és közoktatási minisztérium 1877 és 1912 között az ajánlott népiskolai könyvek között hirdette.¹⁹ A Zeneakadémia évkönyvei alapján nem tudjuk, hogy Ábrányi könyvei meddig voltak használatban a tanórákon, de műveinek ismertségére utal, hogy Kodály Zoltán 1906-ban megjelent *A magyar népdal strófászerkezete* című doktori értekezésében hivatkozási alapul használta.²⁰ A húszas években pedagógiai munkáin kívül emlékezetének és jelentőségének csökkenése a korábbi sajtóanyagok nagy számához mérten szinte zavarba ejtő: az 1917 óta működő *Zenei Szemle* csak egy rövid beszámolót szentelt a *Zenészeti Lapok* alapítójának, a Zeneakadémia tanárának, akinek elévülhetetlen érdemei közt említette a Zenészövetség és Dalosszövetség megalakítását, zeneszerzői- és publicista tevékenységét azonban jórészt figyelmen kívül hagyta.²¹ Egy fővárosi centenáriumi ünnepség feltehetőleg a híradások számát is gyarapította volna, így ösztönözve Ábrányi emlékezetének életben tartását. Születésének centenáriumi megemlékezésére azonban csak egy évvel évfordulója után, 1923-ban Nyíregyházán a Bessenyei-kör szervezésében került sor.²² Az ünnepély előkészítésének és megtervezésének dokumentumai jelenleg nem állnak rendelkezésünkre, de feltételezhető, hogy a Petőfi-társaság névadójának centenáriumi évében nem vállalta az Ábrányi-ünnepséggel kapcsolatos szervezést és pénzügyi költségeket, így a Bessenyei-körrel egyeztetve csak az ünnepi beszéd megtartására vállalkoztak.

16 Ságth József, „Id. Ábrányi Kornél”, *Zenelap* 17/31. (1903. december 25.): 1.

17 N.N., „Id. Ábrányi Kornél halála”, *Magyar Nemzet* 22/304. (1903. december 22.): 6.

18 Kern Aurél, „Idősb Ábrányi Kornél (1822–1903)”, *Budapesti Hírlap* XXIII/351 (1903. december 22.): 1.

19 lásd: Gyertyánffy István (szerk), *Tanügyi közlöny. Magyarországi Népoktatási Intézetek számára*, (Budapest, Vallás- és Közoktatásügyi Magy. Kir. Ministerium)

20 Kodály Zoltán, *A magyar népdal strófászerkezete*, (Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem, 1906)

21 N.N., „Id. Ábrányi Kornél születésének századik évfordulója”, (1922. július 1.): 7.

22 N.N. „Idősb Ábrányi Kornél századik születési éve”, *Magyarság*, 4/83. (1923. április 13.): 5

Ábrányiné Katona Klementin 1923-ban az *Ország-Világ*ban az évfordulóra megjelent cikkének első mondatai is e perspektívából értelmezhetőek igazán:

„Az 1923-ik év századik évfordulója annak, hogy a legeszményibb lelkületű emberek egyike, Petőfi kortársa (csak két és fél hónap választotta el a születésük napját) és barátja, számos remek költeményének mélyen átérző megzenésítője, a magyar zenekultúra lánglelkű úttörő apostola megszületett”.²³

Ábrányi és Petőfi kapcsolatának hangsúlyozása Klementin írásai hatására a húszas években született cikkek jellemzőjévé vált, a Petőfi centenárium ugyanakkor nem vonta magával Ábrányi-dalainak újra felfedezését. Ábrányi születésének 100. évfordulós ünnepélye a kulturális emlékezet szempontjából a kisebb, lokális közösségre lehetett hatással, amint a *Budapesti Hírlap* is beszámolt róla 1923-ban, „a nagyarányú irodalmi és zenei ünnep iránt nagy az érdeklődés egész Szabolcs megyében”, ezt támasztja alá az *Uj Nemzedék* rövid beszámolója, mely szerint a zeneköltő tiszteletére nyírábrány község képviselőtestületi közgyűlésén elhatározta, hogy közadakozás útján mellszobrot készíttet Ábrányi Kornélról.²⁴ A zeneszerző nyíregyházi megemlékezése, jubileumi ünnepségével és temetésével szemben kevésbé tekinthető reprezentatívnak, amit nem csak a csekély számú híradás, de az esemény részletezésének hiánya is jelez, csak az emlékezés rítusának módjában egyezik a korábbiakkal. Lőrinczy György, a Petőfi társaság tagjának beszédét az 50. jubileumi ünnepségéhez hasonlóan az Ábrányi kompozícióiból összeállított műsor követte, köztük dalok, a Rákóczi Ferenc Rodostón című melodráma, végül az eseményt a nyíregyházi m. királyi tanítóképző kórusának előadása zárta.²⁵ Bár Ábrányi emlékezetének átalakulásában az első világháború, a politikai, a társadalmi és zeneéletbeli változások egyaránt jelentős szerepet játszottak, amelyek ok-okozati összefüggései behatóbb tanulmányozást érdemelnek, e cikkek jelentékeny mértékben formálták Ábrányi szerepének megítélését. A 20. század Ábrányi-képe a híradásokat olvasva korántsem mondható egységesnek. Míg egyes beszámolók csak a nagy idők tanújaként említették, addig mások éppen a nemzeti zene csírázójaként tekintettek rá. A kevés említésre méltó megemlékezés közt mégis álljon itt Ábrányi születésének 200. évfordulója alkalmából egy a jelentőségét hangsúlyozó memento, amely igyekszik objektív képet adva emlékezni a kodályi habitusú zeneszerzőről. A *Magyarország* publicistája nemzetnevelő karakterét hangsúlyozva mutatott rá az Ábrányi közéleti szerepére országunkban, és ha muzsikusként az utókor nem is tekinti alkotóseninek, de „azok a magyar ábrándok, amelyeket Ábrányi és kortársai írtak, váltották ki az érdeklődést a zeneművészet iránt a magyar közönségben, azok az intézmények pedig, amelyek nagyrészt Ábrányi Kornél lelkes agitációjára születtek meg, lehetővé tették, hogy a magyar ábrándok élő valósággá szilárduljanak és valóra váltsák a nagy apostol álmát, hogy magyar zeneszerzők alkotásai méltó helyet foglaljanak el a világ zeneirodalmában.”²⁶

23 Ábrányiné Katona Klementin, „Id. Ábrányi Kornél (születése centenáriuma)”, *Ország-Világ* 44/18. (1923. április 29): 214–2015.

24 N.N., „A nyíregyházi Ábrányi-ünnep”, *Budapesti Hírlap* 43/84. (1923. április 14.): 5.; N.N., „Nyírábrány szobrot emel a zeneszerző Ábrányi Kornélra”, *Uj Nemzedék* 5/82 (1923. április 12.): 7.

25 N.N., „Id. Ábrányi Kornél centenáriuma”, *Ország-Világ* 44/17. (1923. április 22.): 6.; N.N., „A magyar zeneköltészet apostola. — A nyíregyházi Ábrányi-emlékünnap”, *Budapesti Hírlap* 43/86., (1923. április 17.): 6.

ABSZTRAKT

MURVAI-BŐKE GABRIELLA

„A magyar művészet töretlen lelki apostola”. id. Ábrányi Kornél emlékezete a 20. század elején

„Voltak idők, mikor tollával mozgalmakat teremtett, mikor kritikai működése palládiuma volt a magyar muzsikának. Ma már másképp van” – írta a *Budapesti Hírlap* tudósítója 1897-ben Ábrányi működésének ötvenedik jubileumi ünnepe alkalmából. Utóbbi esemény, hat évvel későbbi halála és 1922-ben születésének centenáriuma lehetőséget teremtenek arra, hogy megvizsgáljuk hogyan alakult a magyar zeneéletet közel fél évszázadon át meghatározó zenei író, zeneszerző és zenepedagógus emlékezete a 20. század elején, hogyan őrizte meg emlékét az utókor. A magyar művészet apostola és csirázatója? Halhatatlan zeneszerző? Ábrányi Kornélra emlékezve előadásomban a hazai szerepének és jelentőségének alakulását tekintem át, amely korunk Ábrányi-képét is meghatározza.

* * *

“The Steadfast Apostle of Hungarian Art” – The Memory of Kornél Ábrányi at the Beginning of the Twentieth Century

“There were times when he created movements with his pen, when his critical work was the palladium of Hungarian music. Today it is different,” wrote the correspondent of the daily *Budapesti Hírlap* in 1897, on the fiftieth jubilee celebration of Ábrányi’s career. This latter event, his death six years later, and the centenary of his birth (1922) provide us an opportunity to examine how the remembrance of the music writer, composer, and music teacher defining Hungarian musical life for almost half a century looked like at the beginning of the 20th century, and how posterity preserved his memory. Apostle and germi-nator of Hungarian art? Immortal composer? Remembering Kornél Ábrányi, this paper surveys the evolution of his role and significance in Hungary, which also determine our period’s image of Ábrányi.